

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ

Карнаух Анна Анатоліївна,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова

УДК 32:008-053.81: [07+379.823]

**ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ**

Дана стаття присвячена проблемі дослідження й визначення таких понять як „засоби масової інформації”, „політичне маніпулювання”, „молодь” та ін. Здійснено спробу визначити: яким чином засоби масової інформації впливають на формування політичної культури молоді?

Ключові слова : засоби масової інформації, молодь, політична культура, політичне маніпулювання, політичний лідер.

Данная статья посвящена проблеме исследования и определения таких понятий как «средства массовой информации», «политическое манипулирование», «молодежь» и др. Было осуществлено попытку определить: каким образом средства массовой информации влияют на формирование политической культуры молодежи?

Ключевые слова: средства массовой информации, молодежь. Политическая культура, политическое манипулирование, политический лидер.

This article is devoted to the research problems and define such conceptions as „Mass Media”, „political manipulation”s, „youth” and ebc. It was made eggort to degine how does Mass Media ingluence on gormation of political culture of youth?

Key words: Mass Media, youth, political culture, political manipulation, political leader.

У сучасному суспільстві засоби масової інформації (ЗМІ) перетворилися у могутній політичний інститут, без якого неможливо уявити функціонування публічної влади.

Актуальність даної статті полягає в тому, що у сучасному світі роль засобів масової інформації постійно зростає, без газет, радіо, телебачення, Інтернету молодій людині важко зорієнтуватися у складних політичних процесах. Засоби масової інформації є одним з найвпливовіших факторів соціалізації, так як саме вони сприяють поширенню певної культури, формуванню установок, цінностей, зразків поведінки.

Наукове опрацювання проблеми формування політичної культури проводиться вченими різних галузей знань. Методологічні проблеми вивчення феномена політичної культури розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних вчених М.Амеліна, А.Арнольдова, М.Блінова, Є.Головахи, А.Демідова, А.Міграняна, Ю.Пахомова, В.Рєбкала, О.Рудакевича С.Рябова, М.Чурилова та ін. Різні аспекти питань політичної культури досліджуються в працях В.Андрушенка, В.Бабкіна, О.Бабкіної, В.Бебика, Н.Гайворонюка, В.Горбатенка, В.Кременя, І.Кресіної, В.Лісового, О.Лузана, І.Мигоровича, М.Михальченка, Л.Нагорної, М.Остапенко, В.Потульницького, В.Рєбкала, Ю.Римаренка, Ф.Рудича, С.Рябова, В.Табачковського, М.Шульги та інших.

Різноманітні аспекти ролі молоді України в сучасних суспільних процесах досліджують В.Бебик, В.Боровик, І.Вдовичин, М.Головатий, В.Головенько, О.Корнієвський, Л.Овдієнко, В.Перебенесюк, В.Рєбало, Н.Черниш, О.Уварова та ін.

Метою даної статті є дослідження основних характеристик засобів масової інформації та їх впливу на формування політичної культури молоді.

Завданням статті є: дати визначення поняття „засоби масової інформації”, розглянути їх функції; визначити поняття „політичне маніпулювання”; проаналізувати вплив засобів масової інформації на формування політичної культури молоді.

Засоби масової інформації – це розгалужена мережа установ, що займаються збором, обробкою, поширенням інформації. У цю мережу входять теле-, радіопрограми, газети, журнали, інформаційні агентства, кінодокументалістика. Сьогодні в українському політичному процесі активно починає використовуватися Інтернет. Сучасні ЗМІ є установами, створеними для відкритої публічної передачі за допомогою спеціального технічного інструментарію різноманітних відомостей будь-яким особам [1, с.108].

Законодавство України про інформаційну діяльність складають: Конституція, закони „Про інформацію”, „Про друковані засоби масової інформації (пресу)”, „Про телебачення і радіомовлення”, „Про видавничу справу”, „Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”, „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, міжнародні договори в сфері свободи слова та інформації, ратифіковані Україною.

Саме засоби масової інформації забезпечують інформування громадян, зокрема, молодь (у прийнятому Законі України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді” із змінами, внесеними згідно із Законом від 23.03.2004 записано: молоддю вважаються молоді громадяни віком від 14 до 35 років), про діяльність уряду, парламенту, діяльність державних органів влади та органів місцевого самоврядування; сприяють розповсюдженню офіційно доступної інформації; формують громадську думку за допомогою відбору інформації і критичних коментарів.

Слід також визначити, а що таке інформація? Інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі (Ст. 1 Закону України „Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року). Так, всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

До друкованих засобів масової інформації (преси) належать періодичні видання, які виходять під постійною назвою з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року – газети, журнали, бюлетені і разові видання з визначеним тиражем. Додатки до друкованих засобів масової інформації у вигляді видань газетного та журнального типу є окремими періодичними і такими, що продовжуються, друкованими виданнями і підлягають реєстрації на загальних підставах. Друковані видання можуть включати до свого складу інші носії інформації (платівки, дискети, магнітофонні та відеокасети тощо), розповсюдження яких не заборонено чинним законодавством України. Аудіовізуальними, електронними засобами масової інформації є радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис, Інтернет тощо [2, с.302].

У сучасному суспільстві формування політичної культури значною мірою забезпечують засоби масової інформації, саме ЗМІ найбільш повно втілюють у собі головну ознаку демократично організованого суспільства. За певним „ідеальним” способом свого існування діяльність ЗМІ є не чим іншим, як концентрованим виразом ідеї відкритого публічного дискурсу, соціальним інститутом з організації політичного діалогу, громадянського консенсусу. Звичайно, не слід забувати й про соціально-деструктивні можливості ЗМІ (можливість ідеологічної „обробки” населення, прищеплення потрібних владі думок та поглядів тощо). Проте завдання преси, радіо та телебачення полягає в тому, щоб бути носієм плюралізму думок, поглядів, орієнтацій і джерелом всебічної інформації, яка справді впливала б на формування громадської думки, а коли треба, то разом з іншими інститутами громадянського суспільства виступала б стосовно неї протиположною, запобігаючи можливим зловживанням владою [3, с.91-92].

Засоби масової інформації супроводжують людину протягом усього її життя. Вони виконують функції соціальної комунікації, інформування і виховання, формування громадянських цінностей, створюють відповідний соціально-політичний клімат. Зокрема, вчені К.Райт та Г.Ласуел виділили такі функції засобів масової інформації:

- інформаційна (розповсюдження знань про дійсність, інформування громадян про найважливіші для них і влади події);
- освітня (доповнює діяльність спеціальних навчальних закладів – шкіл, технікумів, університетів тощо);
- соціалізаційна (впливають на перетворення індивідуума в повноцінного, активного громадянина);
- критики та контролю, або соціального контролю та керування, реалізація яких спирається на громадську думку та закон;
- мобілізаційна (спонукання людей до певних дій чи свідомої бездіяльності);
- інноваційна (виявляється в ініціюванні політичних змін шляхом постановки важливих проблем перед владою й громадськістю);
- формування суспільної думки;
- розповсюдження культури

Завдяки реалізації зазначених функцій засоби масової інформації справляють вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток кожного члена суспільства.

Щодо впливу засобів масової інформації на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові категорії, то слід зауважити, що ЗМІ істотно сприяють засвоєнню людьми різного віку широкого спектра соціальних норм та формуванню у них ціннісних орієнтацій у сфері культури, політики, економіки, права тощо. Без преси, радіомовлення, телебачення жоден громадянин не може правильно зорієнтуватися у політичних процесах, визначити свою політичну орієнтацію, приймати відповідальні рішення.

Хоча слід зауважити, що засоби масової інформації є не лише основним каналом поширення політичної інформації, але й активним учасником процесу впливу на формування громадської думки, тобто політичного маніпулювання. Під поняттям „політичне маніпулювання” розуміють приховане управління політичною свідомістю та поведінкою людей з метою примусити їх до дії (бездіяльності) всупереч власним інтересам. Маніпулювання здійснюється непомітно для тих, ким управляють. Політичне маніпулювання переважно ґрунтується на систематичному впровадженні у масову свідомість соціально-політичних міфів [4, с.110].

У науковій літературі існує багато визначень поняття „маніпулювання”, розглянемо, зокрема, деякі з них:

- український політолог В.Бєбик вважає, що маніпуляція – це „приховане управління політичною свідомістю та поведінкою людей у певних політичних інтересах” [5, с.303];
- М. Головатий дає таке визначення: „маніпуляція – це вид психологічного впливу, досконале здійснення якого веде до прихованого спонукання в іншій людині намірів, що не збігаються з її актуально існуючими бажаннями” [6, с.357];
- С.Кара-Мурза підкреслює, що маніпуляція – це спосіб домінування шляхом духовного впливу на людей через програмування їх поведінки. Цей вплив спрямовано на психічні структури людини, він здійснюється приховано і має на меті змінити думки, мотиви і цілі людей у необхідному для влади напрямку [7];

Інформацію можна легко спотворити за допомогою неповної, односторонньої подачі, додавши власні домисли та коментарі або інтерпретувати її у вигідному для маніпулятора світлі чи просто приховати.

Наведемо деякі прийоми політичного маніпулювання: пряма підтасовка фактів; замовчування не вигідної інформації, розповсюдження брехні та наклепів, напівправа (ЗМІ детально висвітлюють незначні деталі, а натомість замовчують важливі факти); навішування ярликів для компрометації політиків чи політичних ідей; відволікання уваги (за допомогою відео ряду. Розбавлення повідомлень непотрібною інформацією, які відволікають увагу від важливої суспільної події; принцип контрасту (детально описується інформація про політичних опонентів, яка має негативне забарвлення, а поряд з нею подається позитивна інформація про „своїх” політиків тощо.

У період масових політичних кампаній різноманітні прояви маніпулювання свідомістю стають нормою нашого життя. У передвиборчих перегонах застосовуються як вже існуючі міфи політичної свідомості, так і нові, що створюються політичними технологами. Під впливом політичних міфів особистість зникає, її місце займає „людина натовпу”, яка легко керована, залежить від зовнішніх сил, не несе відповідальність за свої вчинки, оскільки рішення приймаються за неї. Сила впливу ЗМІ складається у тому, що через них транслиуються авторитетні думки, засвоюються індивідом, а потім видаються за свої власні висновки [8, с.63].

Також слід зауважити, що у період виборчих кампаній ЗМІ грають значну роль у формуванні громадської думки щодо того чи іншого кандидата або партії, впливають на електоральну поведінку соціальних груп та верств населення. Вже давно відомо те, що люди формують своє сприйняття дійсності, беручи до уваги все, що вони чують, бачать, читають, майже не замислюючись і не задумуючись про достовірність та правдивість інформації, яка надходить. Все це сприяє зростанню впливу мас-медіа не лише на свідомість людей але й формує певні соціальні настанови.

Слід зауважити, що політичні лідери активно використовують всі ресурси, якими володіють засоби масової інформації для своєї користі, з їх допомогою політики мають можливість справити сприятливе враження на публіку, поширювати в суспільстві знання про свої цілі і діяльність. Досягнення політичним лідером високої посади, успіх його діяльності та ставлення до неї виборців великою мірою залежать не лише від його реальних вчинків, але й від того, яким чином вони будуть представлені в мас-медіа. Для публічного політика в сучасному світі надзвичайно важливо постійно бути присутнім у засобах масової інформації. За допомогою PR-технологій створюється позитивний імідж політика, щоб виборці йому симпатизували. Політична реклама, що надається кандидатам згідно із законодавством про вибори, є одним із головних тактичних засобів виборчої кампанії. Саме телевізійна картинка дозволяє виборцю визначити, викликає певний політичний лідер довіру чи ні? Варто відзначити, що громадяни більше довіряють виступам на телебаченні, ніж написаним про них публікаціям у пресі, оскільки телебачення дає змогу аудіовізуально оцінити виступ політичного лідера. Таким чином, телеглядачі бачать в телевізійному просторі не реального кандидата, а його політичний імідж.

В сучасних умовах використання політичними діячами засобів масової інформації є найбільш ефективним механізмом політичного впливу, оскільки залучення мас-медіа до політичних технологій сприяє формуванню у громадян „потрібних” політичним лідерам цінностей та моделей поведінки. Впливовість ЗМІ спричинено масштабами охоплення аудиторії, високою технічною ефективністю, швидкістю поширення інформації. Мас-медіа використовують чимало способів впливу, які забезпечують формування в аудиторії політично важливих уявлень, таким чином вони істотно впливають на картину політичного світу.

Телебачення та радіо пропонують різні види мовлення: інформаційне, суспільно-політичне, спортивне, навчальне, художнє, для дітей та юнацтва тощо.

Користуватися телебаченням значно дешевше, аніж передплачувати або купувати пресові видання, саме тому українська молодь переважно задовольняє свою інформаційну потребу за допомогою телевізора. Велике значення, зокрема, становлять відеосюжети кризових становищ, конфліктів, бойових дій, масових безпорядків, повні виступи, інтерв'ю політичних лідерів, представників державної еліти, ток-шоу політичних лідерів, коментарі з боку політологів, експертів, аналітиків іноземної держави [9, с.26].

Однак телевізор виступає для них не стільки засобом отримання інформації, скільки засобом отримання задоволення від видовищ. Зростають споживацькі настрої молоді, зорієнтовані перш за все на сферу розваг. Падає інтерес юнаків і дівчат до художньої літератури, мистецтва, духовної спадщини взагалі. Негативно впливають на молоде покоління низькопробні зразки іноземної масової культури, зокрема – кінематографу, які

перенасичені елементами жорстокості, порнографії, пропагандою чужих для українського народу моральних і світоглядних цінностей.

Засоби масової інформації мають значний вплив на суспільну мораль, і далеко не завжди їх роль у цій делікатній сфері є прийнятною для суспільства. зокрема, молодого покоління. В останні десятиліття значно зросла розважальна сторона діяльності мас-медіа, що позначилося і на тому, як подають політичні події в багатьох ЗМІ. Намагання театралізувати політичне життя, підмінити аналітичність карнавальними діями та шоу негативно позначається на інтелектуальному рівні аудиторії, псує її смаки [10, с. 402].

Економічна криза, складні соціальні проблеми негативно вплинули на структуру дозвілля молоді, його обсяги, духовно-культурний зміст. Зменшилася частка молодих людей, яка свій вільний час використовує для відвідування музеїв і театрів. Погіршується матеріальна база багатьох традиційних закладів культури, недостатнє фінансування призводить до того, що вони не спроможні створити індустрію розваг, яка б відповідала вимогам часу і могла привернути до себе увагу сучасної молоді.

Слід зазначити, що сьогодні бракує художніх і телефільмів про сучасні Збройні сили України, їх реформування, підготовку військових кадрів усіх рівнів. Тому вітчизняні телеекрани заповнила зарубіжна телепродукція, яка за допомогою мистецьких засобів з позицій інших держав показує розвиток військово-промислового комплексу, формування світогляду та морально-бойового духу воїнів відповідних армій [11, с.146].

Серед різноманітних електронних інформаційних джерел найбільшу цінність становить глобальний інформаційний ресурс «Інтернет» - це джерело інформації практично будь-якого тематичного спрямування. Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно пов'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародним стандартом. Інтернет може використовуватись для отримання відкритої документальної інформації політичного, соціально - економічного характеру, також це може бути отримання інформації для співставлення, доповнення та підтвердження наявних даних, відстеження публікацій, періодичних електронних видань тощо. Але основним недоліком Інтернет сайтів є дуже рідке їх оновлення, а також їх достовірність.

До базових послуг, що надаються за допомогою Інтернету, належать:

- електронна пошта (e-mail) – найбільший поширений засіб листування, а також обміну невеликими за обсягом блоками будь-яких даних;
- група новин – засіб надання інформації для загального огляду (телеконференції або електронні дошки оголошень);
- передача файлів – засіб пошуку та пересилання будь-яких інформаційних файлів, без огляду на їхні зміст та призначення;
- WWW („Всесвітня павутина”) – послуга доступу та надання гіпертекстових документів, які ще називають веб-сторінками.

До похідних послуг відносять:

- доступ до інформаційних ресурсів, таких як бази даних, електронні архіви, бібліотеки тощо;
- електронна комерція – створення віртуальних магазинів, реклама, продаж і здійснення розрахунків засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- телебанкінг (Інтернет-банкінг) здійснення через Мережу міжбанківських розрахунків і банківського обслуговування клієнтів;
- дистанційне навчання – надання методичної та інформаційної підтримки для навчання незалежно від віддаленості того, хто навчається, від навчального закладу;
- IP – (Інтернет) телефонія – здійснення двостороннього голосового контакту відділених абонентів через мережу Інтернет [12, с.42-43].

Підсумовуючи, слід зазначити, що інформація, яка поширюється за допомогою ЗМІ впливає на уподобання молоді майже у всіх сферах її життя – взаємовідносинах, музиці, одязі, манері себе поводити, отже метою демократичних ЗМІ має стати виховання громадян з незалежним, допитливим і аналітичним світоглядом. Засоби масової інформації здійснюють

свою політичну, управлінську роль у політичній системі шляхом обговорення, підтримки, критики й осуду різних політичних програм, платформ, ідей і пропозицій окремих осіб, громадських формувань, політичних партій, фракцій. Саме засоби масової інформації повинні показувати зразок політичної культури. Преса, інші засоби масової інформації покликані виховувати політичну культуру в суспільстві. Політична культура передбачає добросовісність у викладі точки зору опонента, недопустимість навішування ярликів, підміни переконливих аргументів емоційними засобами суперечок і звинувачень.

Література:

1. Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Львів : „Магнолія Плюс”, 2006. – 188 с.
2. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. – К.: МАУП, 2005. – 792 с. – С. 738.
3. Дмитренко М.А. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період: Монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – 192 с.
4. Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Львів : „Магнолія Плюс”, 2006. – 188 с.
5. Бебик В. Політологія для політика та громадянина: [монографія] / В. Бебик. – К.: МАУП, 2003. – 424 с.
6. Головатий М. Соціологія політики: [навч. посібник] / М.Головатий–К.:МАУП,2003.–504с.
7. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. (Серия: История России. Современный взгляд). – Алгоритм, 2000. – 688 с.
8. Дмитренко М.А. Тенденції політичного розвитку України.–К.: НКЦ СБ України,2005.–76с
9. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації, - К., Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2001. – С.112.
10. Основи демократії: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій, Ін-т вищої освіти. – Вид. 2-ге, стереотипне. – К.: Вид-во „Ай Бі”,2004. –668с.
11. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: аналітично-інформаційні матеріали. – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2003. – 191 с.
12. Харченко Л.С., Ліпка В.А., Логінов О.В. Інформаційна безпека України: Глосарій / За заг. ред. Р.А. Калюжного. – К.: Текст, 2004. – 136 с.

Мороз Андрій Сергійович,
аспірант кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова

УДК 327(477)(091)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ОЧИМА МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються базові принципи формування ціннісно-політичних орієнтацій молоді в сфері зовнішньої політики. Окреслюються головні періоди та причини трансформації зовнішньополітичних орієнтацій молоді протягом незалежного існування України в геополітичному просторі.

Ключові слова: політичні цінності, ціннісно-політичні орієнтації, молодь, громадянська позиція, електоральна конфліктність, національне самовизначення, зовнішня політика.